

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Joannis Schefferi Argentoratensis De Re Vehiculari Veterum Libri Duo

Scheffer, Johannes

Francofurti, 1671

Cap. XIII. De Quadrigis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13156

continuo fuit. Alius, cum quis antecedens sequeretur, & ex carceribus veniret post alios, qui *curfus* dicebatur *instans*. Negotium in dicta tabula est *succedere*. Ita namq; habet: *Successit, & vicit, LXVII.* Quod sic explicat Onuphrius: *Alius ante eum aliquandiu fuit, quem prævenit, & vicit.* Alius, cum quis alteri victoriam, quam videtur jam in manibus habere, calliditate singulari eripit, equis scilicet injiciendo pavorem, aut affligendo rotas, aut simile quid agendo, qui *curfus raptus*, dicebatur, sicuti negotium, *eripere*. Unde in prædicta tabula; *Eripuit, & vicit DII*, quod Onuphrius idem ait esse, ac *astu vel industria concurrentes prævertit & vicit*. Sic legendum ibi censeo, non *actu*, quod est nihili. Quanquam per hunc cursum triplicem similitudine quadam exprimat cursum vitæ humanæ, in qua alij, velut in circo, aut occupant, aut succedunt, aut eripiunt, id est, vel semper primo loco sunt, vel ex postremis in primum veniunt industria, vel alios dolo fraudibusq; subvertunt, ut emergant. Et quia cœpit verba sumere ex circo, pergit, ac *trigarium germanitatis* vocat tres germanas, de quibus paulo ante loquebatur, Genethliacen, Symbolicen, & Thneticen. Ut proinde in trigarij vocabulo hic sit intelligendum *jugum*, id est vinculum trium inter se junctarum consociatarumq;, quale alias per trigarum vocem supra diximus explicari. Scilicet ut à *bigis*, *bigarium*, sic à *trigis*, *trigarium* est dictum, in quo si intelligas vel jugum vel vehiculum, perinde fuerit, ac si trigas diceres. Nam trigarium proprie ad rem circensem pertinet, ut ostendit Martianus, & tres equos junctos ad currum, licet ipse de germanis tribus usurparit. Quas mox *trigeminam feminam*, sive tres in unius nominis vocabulum conspirantes appellat.

Cap. XIII.

De Quadrigis.

Quadrigæ. Quadriga. quadrigula. Quadrijuges equi. Quadrijugi currus. Rheda. Flagella. Codex Theodosianus exponitur. Τέτραπρον. Τέτρωρον. τέτραπώλια. Quadrigæ pro quovis genere ludicro. Quadrigæ num cum equis octo. Codex Theodosianus explicatur denuo &

Iac. Gothofredi sententia expenditur. Currus ordinarij in circo nunquam dati cum septem vel decem equis. Certamina in circo duplicia. Sejuges ex ordinariis currus maximus. Quadriga proprie dicta in ludis. Equa Græcis pro quadrigis. Facilius bigis & trigis, quam quadrigio vincere. Quadrigæ Olympionicarum, triumphalium. Currus triumphalis quas fuerit specie. Onuphrij pictura rejecta. Triumphantibus stabant in curru. Currus auratus, aureus, eburneus erat. Quadrigæ albæ non videntur ante Cæsaris aetatem in curribus triumphalibus adhibita. Plutarchus & alij explicantur. Triumphantibus habere liberos in curribus, etiam sequioris sexus, & amicos. Valerius Maximus exponitur. Onuphrius notatur. Quid singulare habuerit triumphus Vespasianorum. Quadrigarum honos apud Indos. Quadrigarij. Festus emendatur.

Quadrigarum nomen apud veteres cum Græcos, tum Latinos est notissimum & frequentissimum, ut de eo afferre testimonia Latinis quidem ex Scriptoribus supervacuum videatur. Et jam in superioribus, cum de bigis ageremus, demonstravimus, plerosque viros doctos arbitrari, efferendas esse numero plurali. Atque ita Cæsar quoque censuit in libris de Analogia, sicut Fronto testis est apud Gellium lib. XIX. c. 8. Quanquam & in singulari dictam esse quadrigam non ex Varrone modo, quod fecit Gellius, sed Hygino quoque ostenderimus. Sunt & quadrigulae apud Ciceronem de Facto. Philippus hasce in capulo quadrigulas vitare monebatur. Plinius in singulari dixit quadrigulam lib. XXXIV. cap. 8. Dextra limam tenet, leva tribus digitis quadrigulam tenuit, translata Præneste. Pro quadrigis Poëtae quadrijuges equos, item quadrijugos currus dixere. Virgilius lib. III. Georg.

Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.

Item lib. X. Æn.

Quin ecce Nyphei

Quadrijuges in equos adversas, pectora tendit.

Ovidius lib. II. Metam.

Ruunt, tritumque relinquunt

Quadrijugi spacium, nec, quo prius, ordine currunt.

Ubi

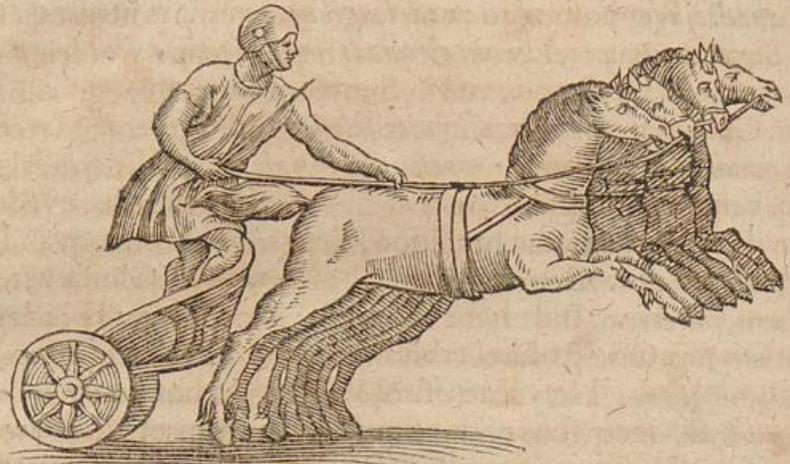
Ubi *quadrijugos* posuit pro *quadrijugibus*, quoniam utrumque fuit in usu. Servius: *Et quadrijugus & quadrijugis dicimus, sicut inermis & inermis, exanimus & exanimis.* Sunt & *rheda*, item *flagella*. L. 5. lib. VI. Cod. Theod. t. 29. *Singulos solidos per singulas rhedas, id est, quas quadrigas vel flagella appellant, percipiatis.* Hic *quadrigæ* iis quoque veniunt nominibus, quæ dixi. Sed sunt aliæ hæ *quadrigæ*, quam de quibus agimus hoc loco, sicut ostendemus, quando de *rhedis* fermo erit. Græcis genus hoc est *τέτριππον*. Glossæ veteres: *τέτριππον, quadriga*. Inde habes in titulis victorum apud Pindarum. Ut in Olymp. Ode 5. *Τῷ ἀπὸ Φάουμιδι, τεθρίππῳ*. Pyth. Ode 7. *Μεγάληδ Ἀθηναίῳ, τεθρίππῳ*. Hefychio est *τετράϊππον*. Verba ejus: *τέτρωρον, τετράϊππον ἄρμα*. Ex quibus verbis simul observamus, etiam *τέτρωρον* appellavisse. Glossæ veteres: *Quadrijugum, τέτρωρον*, ubi semper *ἄρμα* est intelligendum. Usurpabant alias *τετράορες*, in quo intelligebant *ἵππους*. Homerus Odyss. N.

-- -- Ὡς ἐν πεδίῳ τετράοροι ἄρσενες ἵπποι.

Hefychius: *Τετράοροι, τέσσαρες ἐπὶ τῷ τεθρίππῳ ὑπέζευγμένοι*. Eustathius observat, nuncupasse quoque *τετράσειρους*. Verba ejus habentur Odyss. N. *Τετράοροι δὲ ἠκατά τινας τετράορες ἵπποι, οἱ τέσσαρες ὁμῶς συνεζευγμένοι. Ἡ καὶ ἄλλως τετράοροι, ἀπὸ τῶν τέσσαρες ὀρέοντες. Οἱ δὲ τοιαῦτοι καὶ τετράσειροι λέγονται, ὡς πῶς σείραν.* Est & *τετραπωλία* pro *quadrigis* apud Philoxenum: *τετραπωλία, quadriga, singulare non habet*. Forma *quadrigarum* fuit ea ipsa, quæ *bigarum* *trigarum*que, nisi quod adjunctos haberent equos quatuor, è quibus duo fuere jugales, duo funales, illi in medio, hi utrinque à lateribus, ut alibi ostendi. Et ideò Eustathius in verbis præcedentibus illos equos dixit esse *τεσσαράς ὁμῶς συνεζευγμένους, quatuor una conjunctos*. Exhibetur optimè à Rubeno lib. I. Elect. cap. 3. ex lapide antiquo apud portam Nomentanam expressa in hunc modum:

x 3

Neq;

Neq; ratio, qva in eis vehebantur, alia, qvam qva in cæteris. Nam & in his stare solebant, qvò de qvadrigris nominatim supra ex Virgilio monstravimus. Plinius lib. viii. cap. 42. *Claudii Cæsaris Secularium ludorum Circensibus excusso in carceribus auriga, albatì equi palmam occupavere, opposita effundentes, omnia, quæ contra æmulos debuissent peritissimo auriga insistente, facientes.* Dicit apertè, aurigas instituisse. Fuit autem hoc genus, de qvo loquitur, qvadrigræ. Solinus cap. 46. agens de eodem: *Ingenia equorum Claudii Cæsaris Circenses probarunt, quum effuso rectore qvadrigræ cursu æmulos non minus astu, quam velocitate, præverterent.* Ullus qvadrigarum an temporibus antiqvus fuerit ad bella, non satis affirmare possum. Colligo tamen ex Homeri Iliad. ̃. qvando ibi Hector eqvos suos adhortatur ad prælium, nominatq; qvatuor:

Ξάνθε τε, καὶ σὺ Πόδαργε, καὶ Αἴθων, Λάμπε τε δὲ.

Xanthe, & tu Podarge, & AEthon Lampeque nobilis. Sanè qvoniam in ludis usurpatæ etiam ante Homerum, ludi verò simulachra bellorum, sicut sæpe dictum est, ideò vix potest dubitari. Usurpatas autem ante novimus ex Philargyrio, qvi sic ad Virgilium: *Varro in libro, qui admirabilium inscribitur, Erichtonium ait primum equos quatuor junxisse ludis, qui Panathenæa appellantur.* Erichtonius hic Mosis circiter temporibus vixit, qvòd est demonstratum alibi. At Ho-

merus

merus Affæ Regis apud Judæos fuit æqualis, qui post extitit annis circiter sexcentis. Ergo inde jam ab ætate Moſis quadrigæ notæ etiam in ludis fuere, unde vix eſt dubium, quin & in bellis adhibuerint. Ac in ludis quidem uſus quadrigarum fuit tam frequens, ut quadrigas appellarint genus quæcunqve. Inde, quod à Græcis ἄρμα dictum, Latini *quadrigas* reddidere. Ita namq; habet Ælianus noſter lib. II. cap. 45. ubi agit de Philippi cæde: οἱ μὲν γὰρ φασι τὸ τῷ Πausaniæ ξίφος, ὃ τὸν Φίλιππον διεχρήσατο, ἄρμα ἔχειν ἐπὶ τῆς λαβῆς διαγεγλυμένον ἐλεφάντινον. At Cicero de Fato: *Philippus hasce in capulo quadrigulas vitare monebatur.* Quibus verbis liquet manifestè, ἄρμα Æliani esse Ciceronis *quadrigulas*. Atq; ita & Valerius Maximus lib. I. cap. 8. *Pausanias in capulo gladii, quo eum (Philippum) occidit, quadrigam habuit calatam.* Patet idem adhuc magis, quia urbem Bœotia, ἄρμα, id est, *Harma*, dictam, appellarunt *Quadrigam*. Valerius Maximus dicto loco de Philippo: *Eumque locum, qui in Bœotia Quadriga vocatur, semper vitavit.* Locus ille non est dictus *Quadriga*, si vocabulum respiciamus Græcum, verum *Currus*, id enim est ἄρμα, quod illius loci nomen fuit. Ælianus: ὁ ἕτερος λόγος, πῶς Θηβαϊκὴν πῶς καλεομένην ἄρμα περιελθόντα λίμνην, ἀποσφαγῆται. *Quadrigas* igitur pro curru posuere etiam in loci nuncupatione. Multo verò magis in re Circensi, ubi quadrigæ nuncupatæ, quæcunqve essent, bigæ, trigæve. Tali sensu Horatius loco alibi laudato: *Apta quadrigis equa:* Nam & bigis trigisque, ac cæteris generibus, apta fuit. Simili modo Suetonius in Claudio cap. 21. *Super quadrigarum certamina, Troja lusum exhibuit.* Nec enim necesse est, ut quadrigis solis credamus pugnatum. Et ἵππων ἀμίλλας generali notione vocat Dio lib. LX. Tacitus de Nerone lib. XIV. cap. 14. *Vetus illi copia erat curriculo quadrigarum insistendi.* Quadrigarum curriculum non in specie, sed generatim etiam de aliis intelligendum. Quin imò quadrigæ sunt cum equis octo, si audimus Interpretem doctissimum in Codic. Theodosiani lib. VI. t. 4. l. 19. Lex se ita habet: *Satos de Frygia gregibus equos XX. quatuor, subjugandos quadrigis, hoc est, simul octo, duobus maximarum editionum Prætoribus dari sancimus.* Hic vir doctissimus, mihiq; amicissimus, cum viveret: *Quid octoni equi ad quadrigam seu τεθριων-*

πον, quæ quatuor tantum equis constabat? Nempe, et si prima origine propriaque quadriga sit τετραπύρον quadrijugis, quæ à quatuor equis trahitur: Attamen quadrigæ nomen mansit, etiamsi plures subjungerentur equi, quod sepe eveniebat. Quod docet de quadrigis non eqvorum semper qvatuor, id sine dubio se habet optimè. At qvòd ad quadrigas hic commemoratas censet junctas octo, potest habere dubitationem. Neq; enim video, qvì possint hanc interpretationem admittere verba *hoc est*. Nam qvì dat eqvos viginti qvatuor, jungendos quadrigis, non statim per hoc significat simul octo esse jungendos. Jam verò illud *hoc est* ostendit, esse in verbis præcedentibus, unde sequens *simul octo* colligatur. Itaque illud *simul octo* puto ad præcedens *quatuor* referendum, verbaq; explicanda non de eqvis, sed quadrigis. Ut sit ille sensus: Concessisse Imperatorem eqvos ad quadrigas non simpliciter, sed qvatuor. Non enim est verisimile, Imperatorem nominasse quadrigas, nec illarum determinasse numerum. Res ipsa enim postulabat, ut ostenderet, qvot quadrigas suis instrui vellet eqvis. Quatuor ergo quadrigæ illæ fuere, sed destinatæ singulis Prætoribus. Qvì eum essent duo, ut lex ait, liquet, illas qvatuor quadrigas cuilibet concessas facere *simul octo*. Ad has octo quadrigas qvot in universum eqvos Imperator dederit, non satis constat. In editione Cujacii, quæ excusa est Aurelianæ Allobrogum apud Johannem Arnoldum Anno MDLXXXVI. ante numerum, eqvos definiturum, videlicet XX. stellula est posita, quæ indicat, locum esse hiulcum. Cl. Gothofredus plane nullos legi posse numeros testatur istis verbis: *MS. hac parte exesus exhibet tantum, Equos . . . quatuor, sic ut internoscere non possim, quid ibi replendum sit*. Si illud XX. recte se haberet dicerem, à prima manu fuisse XXIV. ac id IV. à sciolo deletum esse propter sequens *quatuor*, velut bis foret scriptum, deniq; legem totam sic scribendam atq; distinguendam esse: *Satos de Frygiæ gregibus equos XXIV. quatuor subjugandos quadrigis, hoc est simul octo, duobus maximarum editionum Prætoribus dari sancimus*. Quæ lectio si esset vera, demonstraret, quadrigas illas adeo non habuisse equos octo, quod vult vir eruditissimus, ut potius habuerint solos tres. Ter enim octo faci-

unt viginti quatuor, quot equos Imperator ad quadrigas indulfit. Verum cum de numero incertum sit ex Mf. nolo veram præstare certamq; conjecturam nostram. Sane currus in solenni ludicro Prætorum datos cum adjunctis equis octo, vix persvadeor. Nam quos laudat Gothofredus cum sex, & septem, & decem equis, ex Svetonij Nerone c. 24. & Cecchinorum tabula, illi vero minime fuerunt ordinarij, quod locus uterque manifeste docet. Sane curus in ludis ordinarijs suos habebant deos, quibus fuerunt consecrati. Bigæ spectabant ad Lunam, quadrigæ ad Solem, sicut docent nos, qui de re Circensi egerunt. At octojugas Deo alicui fuisse dicatas, nemo legit hæcenus, ut puto. Non fuit ergo cursus ille ordinarius, ac iccirco dari à Prætoribus in adoratione ludi ordinarij non potuit. Agnovit jam Onuphrius. Itaq; in explicatione tabulæ illius ita ait: *Hæcenus auctor tabulæ exposuit certamina, premia, & quæ Diocles ex provocatione bigis, trigis, quadrigis, sejugibus & septemjugibus cum singulis, binis, & ternis concurrentibus vicit. Modo eas victorias enumerat, quæ ludis Circensibus ordinariis & sacris vicit.* Fuerunt ergo alia certamina ordinaria, & alia extraordinaria. Hæc ex provocatione, illa ex lege sacrorum. Illa fiebant quolibet genere, quocunq; inter provocantes convenisset. At ordinaria non item tantum bigis, trigis, quadrigis, & sejugibus celebrabantur. Inde est, quod sejuges Isidorus quoq; vocet currum maximum. *Sejuga, inquit, maximus currus, currit Iovi, propter quod maximum deorum suorum eum esse credunt.* Si sejuga currus maximus in ludis Circensibus sacrorum causa celebratis, ergo in his ludis septemjuges, octojuges, decemjuges non cucurrerunt. Si non cucurrerunt, non potuerunt dari à Prætoribus ludos istos exhibentibus, quippe quibus incumbere, leges ritusq; sacrorum observare. Unde nunc colligitur, quadrigas, quas commemorat lex Codicis Theodosiani, octojugas intelligi non posse, cum mentionem faciat Prætorum, qui non edebant, nisi Circenses solennes, id est sacros. Et hæc quidem de quadrigis Codicis prædicti, ac in universum illis, quæ & generis alterius fuere. De iis vero, quæ revera fuerunt quadrigæ, hoc est equos adjunctos habuerunt quatuor,

manet certum, fuisse usum illarum in ludis, five Græcos spectemus, five Latinos, frequentissimum. Dionysius Halicarnassensis sine lib. VII. ubi nominatim describit ludos Circenses: Πρῶτος ἀγων ὁ τῶν τεθρέπτων τὲ ἐ σωωείδων ἐ τῶν ἀζύκτων ἵππων ἐζίνελο δρόμος, ὡς περ Ἑλλῆνες τὸ ἀρχαῖον Ὀλυμπιάσι τὲ καὶ μέχρι τῆ παρόντι. *Primum certamen (in Circo) erat quadrigarum & bigarum, & equorum non jugatorum cursus, sicut apud Græcos olim in Olympiadibus usq; ad hæc presentia tempora.* Vides, apud Græcos usum quadrigarum in ludis solennibus, eumque frequentissimum. Ideo & primo loco eas posuit. Et recenset nominatim Pindarus Theronem victorem in ludis Olympiis hoc genere, quando ait Ode 2. Olym.

Θήρωνα δὲ τέτρασείας

Ἐνεκα νικαφόρου

Τεθρονητέον ὀπί.

Sed Theronem ob cursum in quadrigis victorem, sonare oportet carmine. Inscriptio illius ode est: Θήρωνι Δυραγαλίνῳ, ἄρματι. Ex qua inscriptione liquet, Græcis ἄρμα sæpe specialius de quadrigis usurpari. Neq; dubito, quin hic sensus sit τὲ ἄρμα & alibi. Ut in Pythiis, ubi est inscriptio, Ἱέρωνι Διτναίῳ, Συρακουσίῳ, ἄρματι, nam Poeta ipse

Μῦσα καὶ παρ' Δεινομένην κελადῆσαι

Πείθειόμοι ποινὰν τεθρέπτων.

Musa etiam apud Dinomenem ad canendum mihi obsequere, præmium quadrigarum. Vocat quadrigarum præmium, quod debetur Hieroni; hoc ait cantaturum sese apud Dinomenem, qui fuit filius Hieronis. Unde liquet, Hieronis victoriam fuisse cum quadrigis. Meminit & Goltzius vita Gelonis, ubi de Hierone: *Ter in Olympicis victoriam adeptus est, semel quadrigis, bis celete, quod in Gelensium numismatibus expressum cernitur.* Numi Gelensium, quos laudat Goltzius, non quadrigas exhibent, sed trigas, ut victoriam quidem doceant, genus victoriæ non doceant, si à Goltzio recte sunt expressi. Nam quadrigis convenit, ut Pindaro credamus. Qui similiter in Ode sequenti, quam hujus ipsius victoriæ causa putant scriptam,

Φέρον μὲλ' ἔρχομαι

Ἀγέλιαν τέτρασείας ἐλελίχθου.

Affe-

Afferens carmen venio, nuntium quadrigarum quatentium tellurem.
 Ubi pariter in titulo est scriptum, τὸ ἀπὸ Ἱερῶνι, ἄρμαλι. Deniq; τὸ ἄρ-
 μα pro quadrigis poni credidit & Schmidius, quando ita scribit
 Pyth. 6. Τεθρίππων seu quadrigis, sive, quod idem est, & à (sic eden-
 dum fuit, non ad) τελείπων subauditur, ἄρματι, curru, ad quem qua-
 tuor equi jungebantur. Igitur & de superiori Hieronis victoria, de
 qua Goltzius: *Vicit Hiero Pythiade XXIX. juxta inscriptionem,*
 ἄρμαλι i.e. curru, videlicet τελείπων. Neq; aliter vox ἄρματι accipi-
 enda apud Diodorum lib. XIII. ubi de Exæneto Agrigentino lu-
 dorum Olympicorum victore: Κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν ἐφ' ἄρμαλι.
 Fuit enim currus junctus equis quatuor, quo victores illi veheban-
 tur, ut post planum faciam. De quadrigarum usu in ludis Circen-
 sibus apud Romanos, testimonia sunt innumera. Ovidius III.
 Amor el. 2.

Maxima jam vasuo præco spectacula circo

Quadrijuges equo carcere misit equos.

Atq; sic Virgilius, sic Dionysius in verbis antea prolatis. Etiam
 Onuphrius ad tabulam Cecchinorum docet, quotiens non expri-
 matur genus, capiendum esse de quadrigis. *Annotatione dignum,*
quod quum dicitur, singulas, binas, ternas, & similia, sine aliqua adjun-
ctione, quadrigas intelligendas esse, quarum cursus usitatus erat, nam
in reliquis currus genus additur, ut bigæ, trigæ, sejugis, & septemjugis.
 Quanquam & expresse legatur in eadem tabula his verbis: *Quo*
anno primum quadrigis victor extitit bis. Quod fortassis ideo nota-
 tum, quia vicit ante, verum trigis bigisve, quod opinor levius fuis-
 se. Vetus Epigramma:

Hoc Rudis aurigæ requiescunt membra sepulchro

Nec tamen ignari flectere lora manu.

Iam qui quadrijugos auderem scandere currus

Et tamen à bijugis non remo verer equis.

Dicit, se retinuisse bijugos, licet ausus fuerit & quadrijugos currus
 agitare. Unde constat, majoris ausus rem fuisse, si quis agitare pos-
 set velleq; quadrijugos, quam si bijugos. Atque ita res se habuit
 haud dubie cum cæteris generibus. Quo plures ad currum juncti
 y 2 - - - - - erant

erant equi, hoc difficilior fuit aurigatio. Inde tanta laus Dioclis in dicta tabula, quod septemjuges primus junxerit, & vicerit. Et hæc fatis de quadrigarum usu ad bella & spectacula. Præter hunc quadrigæ habuerunt proprium, aquod Græcos quidem, quod ingrederentur eis victores ludorum Olympicorum, apud Romanos vero triumphantes. De victoribus Olympicis docet nos Vitruvius lib. IX. in proëm. *Nobilibus athleticis, qui Olympia, Pithia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum majores ita magnos honores constituerunt, uti cum revertantur in suas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in mœnia & in patrias invehantur.* Verbis apertissimis monstratur, quadrigas fuisse, quibus vehi mos esset. Atq; ita pridem observarunt alij, quos inter est Hospinianus in de Festorum origine, qui auctorem laudat Xenophanem Colophonium. *Xenophanes Colophonius, ait, scribit, Olympionicas cum reverterentur in suas civitates cum victoria triumphantes, disjecta parte muri per ruinas quadrigis in vectos.* De triumphantibus Romanis cognovimus ex Dionysio Halicarnassensi, qui Romulo ipsi tribuit lib. II. ubi victoriam illius de Cæninensibus & triumphum describit. *Τελευταῖος δὲ τῆς πομπῆς αὐτὸς ἐπορεύετο, ἵνα τὸ βασιλεῖον ἀξιωματώδη, τε δεξιπῶρα περιεμβεβηώς.* *Ipsè pompam extremus claudebat, ut regiam dignitatem tueretur, quadrigis in vectus.* At Plutarchus vita Romuli: *Romulum fallitur Dionysius, quando usum dicit curru. Siquidem Tarquinius Demarati filium proditum memoria est, regum primum eam in speciem & fastum evexisse triumphum. Poplicolam scribunt alij primum curru triumphantem in vectum.* Cum Plutarcho faciunt Scriptores Romani tantum non omnes. Quicquid vero sit, hoc constat, currum triumphantium solennem fuisse quadrijugum, jam inde ab initio ejus consuetudinis. Ideo & Florus, qui Tarquinius & ipse laudat triumphi auctorem, lib. I. c. 5. *Inde (à Tuscis) quod aureo curru, quatuor equis triumphatur.* Peto Albinovanus in Consol. ad Liviam, ubi auguratur Drusi in campis Elisiis triumphos

-- -- *Quadrijugis aureus ibit equis.*

Quanquam vero currus ille fuerit quadrijugus, speciem tamen habuit nonnihil diversam à quadrigis militaribus Circensibusve.

Zona-

Zonaras tom. III. An. τὸ δὲ ἄρμα ἕτε ἀγωνιστικῶν ἢ τε πολεμιστικῶν ἢ ἐμφορῆς, ἀλλ' εἰς πύργου περιφεροῦς τροχῶν ἐξέρχεται. *Currus non erat similis ei, cuius usus est in certaminib. ludicris, nec cuius usus in bello, sed rotunda figura instar turriculae constructus.* Non de curru toto hoc intelligendum, verum capsa, sive illa parte, quam conscendunt occupantq; qui vehuntur. Ea fuit rotunda, & clausa in ambitum. Cætera conveniebant cum quadrigis alijs: ut rotarum numerus, equorum jungendorum ratio, & similia. Quo vero melius structura eius intelligatur, apponam hic, ut eam exhibent nummus Lepidi & Vespasiani.

Atque ita speciem hujus currus proposuit & in libro, quem de Triumpho scripsit, Onuphrius. Quo magis miror in Triumpho majore, edito Antverpiæ per Gerhardum de Jode, triumphanti Imperatori dare vehiculum quadratum, cum rotis quatuor, & in supremo sella, cui insideat. Nihil habet veri tota ea pictura. Vehiculum erat rotundum, rotas habebat duas, triumphans denique non sedebat in eo, verum stabat. Ita manifestè nummi ante prolati docent. Et Ovidius III. de Pont. el. 4.

Ille Ducis facies in curru stantis eburno.

Juvenalis etiam Sat. VIII.

-- Et stantes in curribus AEmilianos.

Hinc Severus Parthicum sibi deferentibus patribus triumphum recusavit, quod consistere in curru affectus articulari morbo non posset, uti ait

ait Spartianus. Erat verò id vehiculum ex auro, si est fides Flori, qui loco antea laudato testabatur à Tarquinio imitatione Tuscorum institutos triumphantium *currus aureos*. At Demsterus in Paralip. cap. 29. lib. V. Rossini, ubi verba eadem adducit, non scribit *aureos*, sed *auratos*. Quomodo non legendum, intelligendum saltem apud Florum videtur. Cum præsertim idem asserat tanto post Publ. Decius in oratione contra Appium apud Livium lib. X. c. 7. ubi post alia: *Iovis Optimi Maximi ornatu decoratus, curru aurato per urbem vectus in Capitolium ascendit*. Et Propert. lib. I. el. 16. de Janua loquens:

Cujus inaurati celebrarunt limina currus.

Et Porcius Latro apud Senecam contr. 30. *In Cn. Pompejum terra marique victorem fuit, qui carmen componeret. Fuit aliquis, qui licentia carminis tres auratos currus contemneret. Vocat tres auratos currus*, quibus usus est in triplici triumpho Pompejus de tribus Orbis partibus. Faciunt tamen mentionem etiam de aureis. Eutropius lib. iv. de Paulo Æmilio agens: *Triumphavit magnificentissime in curru aureo*. Quamquam fortè aureus hic currus ita debeat intelligi, ut apud Florum, cum Pompejus usus sit aurato. Sanè currus aurei sub Imperatoribus demum videntur orti. Horatius Epod. od. 9.

Io triumphæ, tu moraris aureos

Currus & intactos boves.

Turnebus lib. II. Adv. cap. 16. explicans hunc locum ita ait: *Aurei in Horatio currus le viter audiuntur, auresque pene nostras prætervehuntur aliud agentibus. Nec attendimus, tales triumphantium Augustorum fuisse currus. Mihi nolo credi, sed Philostrato in Dionis vita, quod dixi, tradenti hunc in modum: Τραϊανὸς γὰρ αὐτοκράτωρ ἀναθήμενος αὐτὸν ἐπὶ τῆς ῥύμης ἐς πλὴν χρυσῆν ἀμαζαν, ἐφ' ἧς οἱ βασιλεῖς τὰς ἐν τῶν πολέμων πομπὰς πομπέουσιν, ἔλεγε θαυμάσια ἰσχυρόμενος πρὸς τὸν Δίωνα. Censet vir doctissimus, currus aureos in triumphis proprios Imperatorum sive Augustorum fuisse, unde sequitur, ante Cæsarum ætatem habuisse auratos. Differebant autem currus aurei ab auratis, quod hi bracteis aureis solummodo, illi laminis ex auro essent inducti. Et conveniebat hoc splendori Cæsarum, ut alterum prioris ævi moderatio-*

ni. Non verò aureos solummodo habuere currus Imperatores sive Cæsares, verum etiam eburneos, id est, eburneis sigillis cultos ornatosque, in illo ipso auro, uti suspicor. Ovidius lib. iv. Trist. eleg. 3. de mente sua, spectatura Cæsaris triumphum:

Invenietque viam, qua currus spectet eburnos.

Et lib. III. ex Ponto, ep. 4.

Illam Ducis facies in curru stantis eburno.

Item Pedito de triumpho Drusi in campis Elysiis:

*Regalique habitu, curruque superbus eburno,
Fronde triumphali tempora vincetus erit.*

Eburneo & aureo huic curru adjecti erant equi coloris albi, fuitque hoc de colore observatum statim ab initio triumphorum, ipsoque Romulo, si sequimur Propertium, qui lib. iv. el. i.

Quattuor hinc albos Romulus egit equos.

Verum hæc de Romuli triumpho fidei ancipitis est narratio, ut supra indicavi. Magis Livio crediderim, qui Camillum scribit primum ita triumphasse lib. V. cap. 23. *Maximè conspectus ipse est, curru equis albis juncto urbem introductus: Parumque id non civile modo, sed humanum etiam visum. Jovis Solisque equis equiparari Dictatorem, in religionem etiam trahebant, triumphusque ob eam unam maximè clarior, quam gratior, fuit.* Sanè odium tam memorabile in virum de Republica optimè meritum sine causa ortum esse non potuit. Non fuit autem hæc, quam prodit Livius, causa, si & ante ipsum illa triumphantium fuit consuetudo. Adde, quod hoc ipsum crediderit tradideritque Plutarchus, Scriptor pari diligentia judicioque præditus. Quamquam assequi non possim, quod ne postea quidem scribat quoniam istoc usurpasse. *Τέτταρον ὑπὸ ζεύραμεν & λευκοσῶλον ἐπέειν, καὶ διέξήλασε τῆς Πάριος, ἐδένος τὸ ποιεῖσάν & ἡγεμόν & πρότερον ἀδύστερον.* *Quattuor equos albos adjunxit ad currum, eoque Romam est ingressus, quod nemo Imperatorum, neque ante, neque post ipsum, fecit.* Servius profectò tradit velut rem solennem ad lib. iv. *Æn. v. 543. Qui triumphat, inquit, albis equis utitur quatuor, & Senatu præeunte in Capitolio de tauris sacrificat.* Verum potest Servius ad sua respexisse tempora, quomodo fortasse fecerunt & cæteri, qui de quadrigis albis loquuntur.

quuntur. Omnes enim Cæsarum ætate vixerunt. Ut Ovidius lib. I. de Arte:

Quattuor in niveis aureis ibis equis.

Plinius in Panegyrico cap. 22. *Priores (Principes) in vehi & importari solebant, non dico quadrijugo curru, & albensibus equis, sed humeris hominum, quod arrogantius erat.* Apulejus in Apologia: *Peram & baculum Philosophis exprobrares? Igitur & triumphantibus quadrigas albas.* Similia habes apud Claudianum & alios, sed quos puto respexisse cunctos Cæsarum ætatem, quæ videtur primum invaluisse usus equorum alborum in curribus triumphalibus. Ante ista sanè tempora, ignoro, an quadrigæ albæ triumphantium legantur. Nemo sanè ex his, qui pro quadrigis albis, etiam ante receptis, pugnant, vetustiorum aliquem auctorem pro se nominat. Sed nec, qui vetustiores descripserunt triumphos, albos equos memorant. Dionysius Halicarnassensis de triumpho Sicci, lib. VIII. καὶ εἰσήλασεν ἄρματι παρεμβεβηκώς χρυσοχαλίνων ἵππων. *Invectus est in urbem curru cum equis aureis frenis insignibus.* Nudos vocat equos, non albos, quos, ut χρυσοχαλίνες, sic λευκὸς dicturus erat, si fuisset ista consuetudo. Sic Plutarchus de Æmilio Paulo: εἶτ' αὐτὸς ἐπέβηκεν, ἄρματι νεοσμημένῳ διαπρεπῶς ἐπιβεβηκώς. *Post ipse invectus est curru egregie ornato.* Equos nullos albos memorat. Et sic alii, ut plane vera esse censeam, quæ de ἠγεμασί, hoc est, Ducibus ante Cæsares, Plutarchus observavit. Habebant alias triumphales currus etiam hoc singulare præ Circensibus & reliquis, quod licet plerumque unus tantum triumphans eis insisteret, aliquando tamen accederent & plures. Triumphantibus enim liberos assumere suos solebant, ac in eundem secum recipere currum. Valerius Maximus lib. V. cap. 10. de Æmilio Pauli filio: *Alter triumphali curru conspectus post diem tertium expiravit.* Tacitus de Germanico lib. II. Annal. cap. 41. *Augebat intuentium visus eximia ipsius species, currusque quinque liberis onustus.* Et intelligendi liberi utriusque sexus. Capitolinus in Marco, cap. 12. *In triumpho autem liberos Marci utriusque sexus secum vexerunt, ita tamen, ut & puellas virgines veherent.* Nec ad liberos hoc tantum pertinebat, sed & alios, quos amabant. Sic de Commodò Lampridius cap.

cap. 3. *Bellum, quod pater pene confecerat, Regibus hostium addictus remisit, ac Romam reversus est. Romam ut rediit, subactore suo Antero post se in curru locato triumphavit.* Hoc prætextu Claudia videtur usa, cum sequeretur sive patrem, sive fratrem triumphantem. Svetonius in Tiber. cap. 2. *Etiam virgo Vestalis fratrem injussu populi triumphantem, adscenso simul curru, usque in Capitolium profecuta est, ne vetare aut intercedere fas cuiquam Tribunorum esset.* Aliud est, quod habet Paulus Diaconus libro nono supplementi Eutropiani, nec huc trahi debet, ut est factum à quibusdam. Verba Diaconi: *Pulchrum & ignotum antea cunctis mortalibus id spectaculum fuit, patrem & filium, uno triumphali curru vectos, gloriosissimam ab his, qui patrem & filium offenderant, victoriam reportasse.* Vix est dubium mihi, quin loquatur de Vespasiano & Tito filio, nam Diaconus ipse quidem nunc ad manus non est. At verò Titus à Vespasiano patre non assumptus est amoris gratia, ut solebant alias, vel propinquitatis, verum debiti, ut particeps laborum, & confecti belli Dux supremus. Notat tamen ex hoc loco, nisi fallor, Onuphrius libro de Triumphis, Vespasianum & Titum primos exitisse, qui uno curru triumpharent. *Duos Imperatores, ait, uno curru triumphali vehi, quamquam unà bellum aliquod confecissent, nunquam inveni: Singulis triumphos decerni mos erat. Primi omnium Rom. ducum Vespasianus Augustus & Titus Caesar Iudaicum triumphum uno curru vecti una egerunt, post quos à sequentibus Imperatoribus id aliquando usurpatum,* Sed est error hic Onuphrij, qui errantem secutus est Diaconum. Nempe cum Diaconus apud Eutropium legisset; *hic cum Tito filio de Hierosolymis triumphavit;* adjiciendum putavit, quod decrat scilicet, de curru uno, spectaculoq; cunctis antea ignoto. At hoc merum Diaconi commentum est. Josephus, quo certiore verioremq; testem adducere alium non possumus, lib. VII. Bel. Jud. c. 24. ubi totam seriem triumphum memorat: *Post hæc Vespasianus prioribat, & Titus deinde sequebatur.* Vel, ut Græca habent; *μὲν δ' ἂν ὀνομασίου ἡλίου, καὶ Τίτου ἐπέλο.* Quibus verbis clare indicatur, habuisse utrumq; currum suum per se, Vespasianum priore loco, Titum vero posteriore. Arguuntq; idem nummi veteres, qui Vespasianum

semper exhibent unicum in curru, non omiffuri Titum, si præfer-
 tim actum sic fuiffet, quod nunquam antea confvetum fuit. Deniq;
 fi quid accidit tum fingulare, illud fuit, quod eodem die Pater atq;
 filius triumpharent. Sed nos de triumphis agere non propofuimus.
 Nec de ufu quadrigarum nobis fupereffe quid dicendum arbitra-
 mur. Nifi forte, quod illarum honos magnus fuit apud Indos quo-
 que, proximusq; ab elephantis. Arrianus in Indicis. Δέυτερον δέ τι-
 μη ἐπὶ τότῳ, τὰ τέτερον. Loquitur de elephantis, & addit: *Proximus*
his honor, vehi quadrigis. A quadrigis appellarunt *quadrigarios.*
 Svetonius in Nerone c. 16. *Vetiit quadrigariorum lufus, quibus in-*
veterata licentia paffim vagantibus, fallere ac furari per jocum jus erat.
 Uti tamen quadrigarij non funt illi tantum, qui agebant quadrigas
 in Circenfi ludicro, fed in univerfum omnes, currus quofcunq;
 in Circo agentes. Ita Feflus: *Factio & factiofus initio honefta vo-*
cabula erant, unde adhuc factiones hiftrionum & quadrigariorum di-
cuntur. Quadrigarij funt agitatores Circenfes cujuscunq; generis.
 Gloffæ veteres. *Quadrigarius, ἀρμαπλάτης, ἰσπιδάτης, ἡνίοχος.* Atq;
 ita fere femper invenias, propter dignitatem & frequentiam qua-
 drigarum. A quadrigis nummos etiam vocarunt *quadrigatos,* quia
 quadrigarum nota erant infigniti. Feflus voce *Grave as:* *Bello Pu-*
nico Populus Romanus preffus ære alieno, ex fingulis affibus librariis fe-
nos fecit, qui tantundem valerent. Item nummi quadrigati & bigati à
figura calaturæ dicti. Habes ecce nummos quadrigatos. Sed quæ
 caufa Feflo hic agendi de bigatis atq; quadrigatis. Quomodo hæc
 verba; *Item nummi,* & quæ feqvuntur, cum fuperioribus cohærent?
 Ego dubitare nequeo, quin Feflus fcripferit, *Idem nummi,* fcilicet
 de quibus antea locutus fuit, & intellexerit affes liberales, quate-
 nus denarij effecti erant. Denariorum enim propriam hanc fuiffe
 notam & diximus fuperius, & pleriq; docti confirmant. Quadriga-
 torum mentio & apud Plinium, cujus tamen verba quia
 nobis funt allata in fuperioribus, hic non
 cenfemus effe repetenda.